

Se sändlista

Nya kriterier för utpekande av områden av riksintresse för ämnen eller material

Enligt 3 kap 7 § andra stycket miljöbalken ska mark- och vattenområden som innehåller fyndigheter av ämnen eller material som är av riksintresse skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra utvinningen av dessa. Sveriges geologiska undersökning (SGU) ansvarar för att peka ut sådana områden av riksintresse med stöd av 2 § hushållningsförordningen (1998:896).

SGU beslutar härmed om nya kriterier för dessa riksintressen fr.o.m. beslutsdatum.

Nya kriterier för riksintresse värdefulla ämnen eller material

De nya kriterier, på vilka SGU grundar ett beslut att peka ut ett område med en fyndighet av ett ämne eller material som riksintresse, är:

1. Ämnet eller materialet har stor betydelse för samhällets behov,
2. ämnet eller materialet har särskilt värdefulla egenskaper och
3. området innehållande fyndigheten av ämnet eller materialet är väl avgränsat, undersökt och dokumenterat.

Alla ovanstående kriterier ska vara uppfyllda för att peka ut en fyndighet som riksintresse enligt 3 kap. 7 § andra stycket miljöbalken.

Ärenden gällande nya riksintressen som påbörjats men inte avslutats innan dessa nya kriterier trätt i kraft, kommer att bedömas även med de nya kriterierna.

SGU kommer att se över sina kriterier ytterligare om det blir aktuellt med hänsyn till de eventuella förändringar i riksintressesystemet som kan bli ett resultat från Riksintresseutredningens betänkande.

Arbetet med att se över kriterierna

Fyndigheter av malm- och industrimineral, bergråvara, natursten, grus, sand och torv m.m., är naturresurser av stor betydelse för samhällets tillväxt och utveckling. Fyndigheterna är inte alltid synliga och det är ofta en kostsam process att leta/prospektera och identifiera dem. Kunskapen om var dessa resurser finns behöver spridas och då vi inte vet när de kan komma att bli av betydelse är det viktigt att samhällsplaneringen tar hänsyn till dem. Av denna anledning är riksintresset som verktyg viktigt för att markera att mark- och vattenområden innehåller en potentiell råvara av värdefulla ämnen eller material.

SGU har pekat ut sådana områden av riksintresse med stöd av 2 § hushållningsförordningen (1998:896). Detta har skett med stöd av fem kriterier, vilka togs fram i samverkan med berörda myndigheter för mer än 20 år sedan. Dessa kriterier innebar att en riksintressant fyndighet ska:

- 1) ha en från försörjningsberedskapssynpunkt stor betydelse för landet,
- 2) vara väldokumenterad,
- 3) uppfylla speciella krav på materialegenskaper,
- 4) förekomma i begränsad omfattning men dock vara så stor att den även på lång sikt kan försörja hela eller delar av landet med material, eller
- 5) ha betydelse för landets försörjning i ett avspärningsläge.

SGU tillsatte under 2011 en intern arbetsgrupp med syftet att se över de gällande kriterierna för utpekande av riksintressen och vid behov utarbeta förslag till tydliga och uppdaterade kriterier. Arbetet inom SGU har bl.a. resulterat i ett förslag till nya kriterier vilka tar utgångspunkt i förarbetena till hushållningsförordningen, men som är bättre anpassade till den tid vi nu lever i. Tills vidare har dock de gamla kriterierna fortsatt att användas.

Förslaget till nya kriterier för utpekande av riksintresse enligt 3 kap. 7 § andra stycket miljöbalken remitterades av SGU den 26 september 2014 till ett flertal myndigheter, kommuner, regioner, NGOs, branschorganisationer samt till alla länsstyrelser. Inkomna synpunkter har behandlats under våren 2015.

Remissinstansernas synpunkter på kriterierna

Generellt kan sägas att många remissinstanser överlag är positiva till förslaget på nya kriterier. Inkomna synpunkter sammanfattas i bilaga 2.

Framförallt har det inkommit synpunkter på SGUs önskan att väga in samhällets behov som ett kriterium för ett riksintresse och att detta bör tydliggöras. Det finns också synpunkter på att förslaget även inkluderar regionala intressen och att influensområden inte är en del i systemet. Några remissinstanser har också fört fram att SGU bör avvakta utfallet av Riksintresseutredningen. Tidsperspektivet och hållbar samhällsutveckling har också förts fram.

Synpunkten har framförts att alla tre kriterier bör vara uppfyllda, vilket SGU också avsåg med förslaget.

Det framförs att regionala riksintressen inte finns och att den regionala aspekten inte ska beaktas. SGU håller i princip med om att riksintressen är nationella intressen, men anser att regionala behov ibland även har ett nationellt intresse. En fungerande materialförsörjning i regioner där tillgången till ett visst material är begränsat, kan t.ex. ibland vara av nationellt intresse. Är det regionala behovet av ett visst ämne eller material i en viss region i förlängningen av strategiskt intresse för samhällsbyggnad och välbefinnande i landet, anser vi att försörjningsberedskapen blir en nationell angelägenhet. Detta bör dock beläggas särskilt i sådana utpekanden.

Frågan om vad som är lång respektive kort sikt diskuteras, särskilt vad detta har för betydelse för hushållningsperspektivet. SGU anser att ett riksintresse kan utpekas både för kort och lång sikt. Med kort sikt menas resurser som har betydelse för dagens behov medan lång sikt kan vara mellan 50 och 100 år.

På samma sätt som frågan om regional betydelse har synpunkten framförts att en fyndighet ska vara så stor att den kan försörja hela eller delar av landet. SGU menar att även en mer begränsad försörjning kan vara av nationellt intresse med avseende på t.ex. infrastruktursatsningar, bostadsbyggande eller annan samhällsutveckling. Det är även andra faktorer än en fyndighets storlek som avgör värde eller nytta.

Flera remissinstanser har synpunkter på formuleringen av kriterium 1. Framförallt att det är väldigt generellt och att SGU inte bör beakta sysselsättning och ekonomisk utveckling. SGU vill i det här sammanhanget beläsa följande. Utgångspunkten för

hushållningsbestämmelserna i miljöbalken är att användningen av den fysiska miljön ska vara inriktad på en god hushållning av våra naturresurser från ekologisk, social och samhällsekonomisk synvinkel. I förarbetena diskuteras utförligt vad som rent generellt kan sägas utgöra god hushållning med mark- och vattenområden, och man konstaterar bl.a. att ”i en god hushållning med mark, vatten och den fysiska miljön i övrigt ligger ett krav att intressen och anspråk som hänger samman med t.ex. industrins råvaruförsörjning och samhällsbyggandet ska beaktas” (s. 151). I specialmotiveringen anges vidare bl.a. att vid valet mellan att bevara naturresurser eller att ta dem i anspråk bör i princip en samhällsekonomisk bedömning göras av vilken åtgärd som är att föredra (s. 151 f). Effekterna på sysselsättningen och den ekonomiska tillväxten måste tillmätas stor betydelse och en långsiktig expansion av produktion, investeringar och sysselsättning måste tryggas. Följderna för den regionala balansen och fördelningen av levnadsstandard i landet måste vägas in i bedömningen.

Sammanfattningsvis anser SGU att samhällets behov måste vägas in i ett utpekande av riksintresse. SGU väljer därför att behålla den föreslagna formuleringen men kommer att lägga stor vikt vid beskrivningen av detta kriterium i sina utpekanden.

Synpunkter på kriterium 2 är till stora delar av språklig karaktär och handlar om vad som definierar en egenskap. De olika ämnena och materialen har olika typer av egenskaper som är betydande för respektive användningsområde. De egenskaper som värderas kan därför vara av väldigt olika slag och inkludera både tekniska, kemiska och estetiska egenskaper.

När det gäller kriterium 3 så anser någon remissinstans att rekvisitet ”väl avgränsat” bör utgå. Det är de geologiska förutsättningarna som styr avgränsningen av ett riksintresseområde och SGU anser därför att rekvisitet ”väl avgränsat” på ett bra sätt beskriver hur fyndigheten förekommer rumsligen. Då riksintressen är ett planeringsverktyg är den rumsliga avgränsningen en viktig information, framförallt om riksintresset ska kunna avvägas mot andra intressen.

Frågan om s.k. influensområden har berörts av en rad remissinstanser. SGU tolkar begreppet influensområde som det område utöver själva riksintresseområdet där annan verksamhet kan inverka negativt på möjligheterna att utvinna ämnet eller materialet. Influensområdet kan även sägas utgöra det område inom vilket själva utvinningsverksamheten kan bedömas påverka eventuell annan verksamhet. Ett typiskt exempel på aktiviteter som påverkar riksintresset är nybyggnation strax utanför ett

riksintresseområde för täktverksamhet. Sådan bebyggelse hindrar indirekt en etablering av miljöstörande verksamhet inom riksintresseområdet på grund av risken för damning, buller och vibrationer. Influensområdet kan också vara det område som påverkar omgivningen vid en utvinning och där t.ex. ny bebyggelse inte bör planeras, även om det ligger utanför det egentliga riksintresset. Utvinning av naturresurser förutsätter också markområden för anläggningar, upplagshögar m.m. vilka idag inte finns med i riksintresset. Om tillgången till dessa områden begränsas kan det innebära en påtaglig skada på riksintresset. SGU vill peka på att det i förarbetena diskuteras det angelägna i att områden som inrymmer kända tillgångar på värdefulla ämnen eller material används på ett långsiktigt, genomtänkt sätt och skyddas mot åtgärder som kan förhindra eller försvåra ett framtida nyttjande av naturresursen. Exempelvis påpekas det att verksamheter som bör undvikas i områden med viktiga råvarutillgångar är t.ex. samlad bebyggelse i större omfattning eller känsliga verksamheter. Dessa kan behöva ett skydd bl.a. mot sådana sprängningar och vibrationer i marken som hänger samman med gruv- och täktverksamhet. (s. 69 f)¹ och därför utgöra ett hinder eller försvåra ett nyttjande av naturresurserna. SGU anser att det är viktigt att de här områdena runt själva kärnområdet, det utpekade riksintresseområdet, beskrivs bl.a. i syfte att peka på vad som kan utgöra påtaglig påverkan på riksintresset.

Flera remissinstanser har berört frågan om inaktuella riksintressen och om SGU avser vidta en översyn av tidigare utpekade riksintressen. Dessa gäller tillsvidare men kommer successivt att ses över och prövas enligt de nya kriterierna. Vi vill betona att det är viktigt att hänsyn tas till riksintresset även om verksamheten läggs ner, om förutsättningarna för fortsatt verksamhet bedöms finnas kvar. Är det däremot så att en utpekad fyndighet kan visas vara utbruten och förutsättningar för utvinning inte längre finns, är detta ett skäl för SGU att se över riksintresseutpekandet. En sådan omprövning är något som vidtas om det finns sådana indikationer.

---

¹ Hushållningsbestämmelsernas förarbeten (prop. 1985/86:3)

I ärendets handläggning har deltagit avdelningschefen Anna Åberg, verksjuristen Carin Lundberg och utredaren Peter Åkerhammar.

Lena Söderberg
Generaldirektör

Bilagor:

Bilaga 1 – Beskrivning av kriterierna.

Bilaga 2 – Remissammanställning.

Sändlista:

Näringsdepartementet

Miljödepartementet

Socialdepartementet

Riksintresseutredningen

Boverket

Energimyndigheten

Försvarsmakten

Havs- och vattenmyndigheten (HaV)

Jordbruksverket

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)

Kungliga tekniska högskolan (KTH)

Lantmäteriet

Naturvårdsverket
Post- och telestyrelsen (PTS)
Riksantikvarieämbetet (RAÄ)
Sametinget
Samtliga länsstyrelser
Skogsstyrelsen
Statens geotekniska institut (SGI)
Statistiska centralbyrån (SCB)
Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI)
Tillväxtverket
Trafikverket
Sveriges kommuner och landsting (SKL)
Falkenbergs kommun
Gällivare kommun
Habo kommun
Halmstads kommun
Jönköpings kommun
Kiruna kommun
Lindesbergs kommun
Lycksele kommun
Pajala kommun
Skellefteå kommun
Stockholms kommun
Uppsala kommun
Älvdalens kommun
Östhammars kommun
Region Gotland
Region Skåne
Fältbiologerna
Naturskyddsföreningen
Urberggruppen
Världsnaturfonden WWF i Sverige
Sveriges bergmaterialindustri (SBMI)
Sveriges stenindustriförbund (STEN)
Föreningen för gruvor, mineral- och metallproducenter i Sverige
(SveMin)